

Sak 17/21

Høyringsuttale til revisjonsdokument for Ulla-Førre reguleringa

	Møtedato	Sakshandsamar:
		Jarle Lunde
Villreinnemnda for Setesdalsområdet	21.10.21	

Bakgrunnsdokument

- [NVE: Høyring av revisjonsdokument for Ulla-Førre reguleringa i Suldal kommune, Hjelmeland kommune og Bykle kommune](#)
- [Statkraft. Vilårsrevisjon Ulla-Førre. Revisjonsdokument Juni 2021](#)
- [Revisjonskrav Ulla-Førre](#)

Saka

På bakgrunn av krav frå Suldal, Hjelmeland og Bykle kommunar, og føringar frå NVE, har Statkraft utarbeidd eit revisjonsdokument som mellom anna beskriv reguleringane og vurderer dei ulempene ein er kjent med. Revisjonsdokumentet er no til offentleg høyring. Revisjonsdokumentet og fråsegnene til dette vil utgjere ein viktig del av grunnlaget for å fastsette reviderte vilkår.

Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår (2012) kan ein lese: «Hovedformålet med en revisjon vil være å bedre miljøforholdene i tidligere regulerte vassdrag. Dette må avveies mot formålet med konsesjonen, som er kraftproduksjon. Revisjonsadgangen er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene, blant annet når det gjelder miljø».

Kommunane sitt krav

Suldal-, Hjelmeland- og Bykle kommunar har kome med mange krav. I det følgjande handlar det her berre om villrein.

Kommunane krev at Statkraft fortsett og bidreg økonomisk og på anna vis, til forskning på effektane av vasskraftutbygginga og moglege effektar av kompensierende tiltak. Kommunane krev og at Statkraft blir pålagt ansvar om å bidra i kompensierende tiltak som kjem frå GPS-merkeprosjekta og vidare forskning. Som slikt aktuelt tiltak nemner dei flytting av turisthytter/løypenett frå austsida av Blåsjø. Kommunane skriv det og er viktig å sjå konsesjonsvilkåra for Ulla-Førre i samanheng med kringliggande vasskraftanlegg og at ein vurderer konsekvensar og tiltak for heile villreinområdet under eitt.

Kravet frå kommunane bygger mellom anna frå innspel frå Villreinnemnda datert 01.05.2017. Statkraft si vurdering av krav (frå revisjonsdokumentet side 80)

«Omsyn til villrein sto sentralt alt da anlegga blei godkjende og bygd, og konsesjonen har allereie vilkår knytt til villrein. Statkraft meiner desse vilkåra (jf. føresegnene pkt. II og VI i vedlegg 5) i hovudsak er dekkande og vi antek dei gjev naudsynt heime for dei pålegga som kommunane krev. Vi meiner myndigheitene må ta stilling til ev behov for presisering av vilkåra, t.d. knytt til bidrag inn i felles tiltaksgjennomføring med andre partar eller liknande.

Statkraft er einig med kravstillarane i at villreinområdet bør sjåast under eitt. I prioritering av aktuelle tiltak bør alle typar påverknadar vurderast og tiltak gjennomførast i prioritert rekkjefølge med sikte på best mogleg effekt og utnytting av samla ressursar. Etter at krava var sett fram har prosjektet i Setesdal Ryfylke villreinområde, som Statkraft og har bidratt i, levert sin sluttrapport. Statkraft viser til rapporten sine anbefalingar til vidare oppfølging. Vi er innstilt på å bidra vidare i forskning og utgreiing, samt inn i eventuelle tiltaksplanar eller -program ut frå kva som er ei rimeleg fordeling mellom aktuelle partar. Statkraft meiner oppfølging av rapporten sine anbefalingar må koordinerast mellom fleire sektorar, myndigheiter og aktuelle deltakarar. Det meiner vi blir teke best i vare med oppfølging etter standardvilkår, og ikkje eigne vilkår for konkrete tiltak.»

Vurdering

Slik sekretariatet oppfattar revisjonsdokumentet er Statkraft positive til å bidra til avbøtande tiltak for villreinen. Det er bra. Spørsmålet er korleis ein best kan gjere dette.

Kort om villreinen og villreinområdet

Villrein er ein ansvarsart for Norge. Gjennom Bern-konvensjonen har me teke på oss ei plikt til å ta vare på villreinen. I dag har Norge siste rest av denne arten i Europa, og villreinområde i Setesdal Ryfylke er den sørlegaste førekomsten. Den generelle samfunnsutviklinga har ført til ein aukande fragmentering av leveområda, ikkje minst i det aktuelle villreinområde.

Setesdal Ryfylke er det nest største villreinområdet i Norge. Noverande bestandsplan legg opp til ein bestand på om lag 4000 villrein.

Setesdal Ryfylke er truleg det villreinområdet i landet som er mest prega av vasskraftutbyggingar. Ulla-Førre er ein sentral del av dette bilde. Her er problem knyt til brotne trekkvegar, beiteareal som er neddemt, forstyrringar frå infrastruktur, og sekundæreffektar knyt til hyttebygging, fritidsbruk og stiar med utgangspunkt i anleggsvegar.

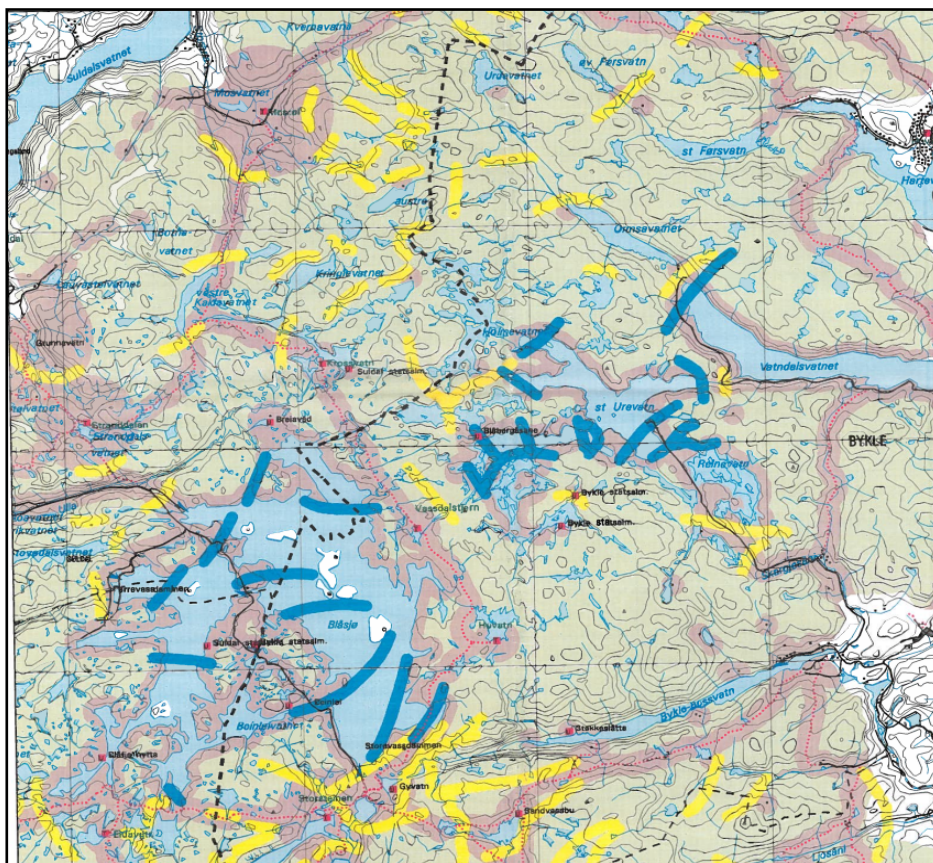
Endringane i villreinen sin bruk av området er tydelege¹. Det er openbart at endringane i arealbruken er eit resultat av summen av menneskelege inngrep og aktivitet. «Villreinkartet»

¹ -Bay, L.A. og Jordhøy, P 2004. Store Urevatn - villrein. - etterundersøkelse i forbindelse med tilleggsregulering av Store Urevatn - NINA Oppdragsmelding 798.

-Strand, O., Panzacchi, M., Jordhøy, P., Van Moorter, B., Andersen, R., og Bay, L. A. 2011. Villreinenens bruk av Setesdalsheiene. Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2006-2010. - NINA Rapport 694. 143 s. + vedlegg.

er teikna om. I Ulla-Førre reguleringa inngår 28 magasin der Blåsjø er «hjarta» med 7 delmagasin. Reguleringssona er opptil 120 meter.

Dei direkte konsekvensane frå vasskrafta er oftast lite å gjere med, dei fleste inngrepa er tilnærma irreversible. Ein må derfor søke andre avbøtande tiltak.

Kartet syner fungerande trekkvegar merka gult. Trekkvegar som har blitt demd ned er merka blå. Kartet er henta frå *Konsekvensutgreiing for villrein i høve til framtidig arealbruk. Oppdragsrapport 1994 Statskog*

Når det gjeld arealforvaltninga har ein betydelege utfordringar med å skjerme allereie marginale trekkpassasjar mot ytterlegare menneskeleg ferdsel. Framtidige tiltak handlar om å legge forholda til rette for en robust utvikling som kan handtere endringar i ferdsel og bruk.

Samla belastning og vilkårsrevisjonar

Ein nøkkel for å kunne iverksette gode tiltak er å sjå villreinområdet som heilheit, og ikkje for den enkelte vilkårsrevisjon isolert. Ein må sjå på samla belastning og moglege tiltak på bakgrunn av faglege anbefalingar. Det kjem fram av NVE sin innstilling til Sira-Kvina

-Strand, O., Gundersen, V., Thomassen, J., Andersen, R., Rauset, G. R., Romtveit, L., Mossing, A., Bøthun, S.W. & Ruud, A. 2019. GPS villreinprosjektet i Setesdal-Ryfylke - avbøtende tiltak. NINA Rapport 1457. Norsk institutt for naturforskning

revisjonen, at NVE er samd i dette. Også Statkraft skriv at villreinområdet bør sjåast under eitt.

Ikkje mindre enn fem vilkårsrevisjonar er tidsaktuelle, men desse er ulikt i saksgangen. For Sira-Kvina og Vinje-Tokke føreligg innstilling frå NVE og desse er til behandling i OED. For Ulla-Førre og Øvre-Otra reguleringane føreligg revisjonsdokumenta og saka er til behandling i NVE. For Røldal-Suldal er det venta at det blir opna for vilkårsrevisjon med det første.

Kunnskapsgrunnlaget – avbøtande tiltak

Det føreligg eit solid kunnskapsgrunnlag for villreinen i området. Eit GPS-merkeprosjekt starta i 2006. Det visast her til NINA Rapport 694, «Villreinen sin bruk av Setesdalsheiene»². I rapporten heiter det mellom anna: *«Den menneskelige påvirkningen av disse områdene er svært kompleks og det har vært lite utveksling av dyr over øst–vest-aksen ved Blåsjø i løpet av prosjektperioden. Fragmenteringen av villreinområdet (med utbyggingen av Blåsjø og Svartevassmagasinet), menneskelig aktivitet i disse områdene og stort jaktpress kan til sammen forklare hvorfor SR i dag framstår som et todelt og mer isolert villreinområde. Effektive forvaltningsløsninger (mht. å øke bruken av de sørlige og vestligste delene av villreinområdet) bør derfor fokusere på problemstillinger knyttet til bestands- og arealforvaltningen samtidig.»*

I 2019 kom ein ny rapport, «GPS villreinprosjektet i Setesdal-Ryfylke. Avbøtande tiltak» (NINA Rapport 1457)³. Hovudmålsettinga for prosjektet var *«å skaffe kunnskap som gjennom forvaltning og tiltak kan bidra til å øke reinens arealbruk. Det ligger ikke i det planlagte prosjektets mandat å skulle innføre nye tiltak, pålegg eller endrete forvaltningsregimer. Men det vil være en naturlig oppgave å foreslå tiltak som kan bidra til at den overordnede målsetningen om at økt arealbruk oppnås»*.

Rapporten foreslår ei rekkje avbøtande tiltak. Dette går mellom anna på bomregime på anleggsvegar, jaktfredningssone og flytting av hytte- og løypenett.

For å auke trekkaktiviteten nord-sør og øst-vest i villreinområde er Steinsbuskaret eit nøkkelområde. *«Blåsjømagasinet og en rekke andre utbygginger og veger har skapt marginale trekkpassasjer for villreinen. Ferdsel i forbindelse med turisthytta Storsteinen og vegen inn til Store Urevatn hindrer reinen i å bruke den trange trekkpassasjen..... Det mest omfattende tiltaket inkluderer flytting av hele det merkede stinettet fra østsiden av Blåsjø til vestsiden av Blåsjø, og som inkluderer flytting/nedleggelse av turisthytta Storsteinen og Hovatn, Vassdalstjørn, Krossvatn på østsiden av Blåsjø (...). Dette vil gi en robust situasjon for fremtiden. Målet vil være å ta vare på det sårbare trekket ved Steinbuskaret, samtidig som det er fleksible utviklingsmuligheter for friluftsliv/turisme/bruk av området i fremtiden»* (side 95).

Storsteinen og rutenettet aust for Blåsjø består av erstatningshytter (erstatning for

² <https://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/rapport/2011/694.pdf>

³ <https://brage.nina.no/nina-xmlui/bitstream/handle/11250/2616196/1457.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Undeknuthytta, Blåfjellhytta og neddemde stiar), og er ein direkte konsekvens av Ulla-Førre reguleringane.

Det blei halde eit avsluttande styringsgruppemøte for GPS villreinprosjektet i Setesdal Ryfylke i oktober 2020. Samstundes blei det nedsett eit interimstyre som skulle førebu organisering av eit nytt prosjekt, lage eit forslag til liste med alle avbøtande tiltak, føreslå korleis dei kan realiserast og kven som skal vere ansvarleg for gjennomføringa. Interimsstyre vil leggje fram dette arbeidet i oktober 2021 for ei referansegruppa og det blir val av ei styringsgruppe.

Samstundes pågår det eit arbeid med oppdatering av kunnskapsgrunnlaget for bestandsforhold, lavbeite og leveområde etter kvalitetsnorm for villrein som blei fastsett ved kgl.res. 23. juni 2020. Med bakgrunn i dette vil ei klassifisering av Setesdal Ryfylke blir gjennomført. Dersom området blir klassifisert til dårleg tilstand etter kvalitetsnorma, som det utifrå kunnskapsgrunnlaget er grunn til å tru, skal det gjennomførast ein påverknadsanalyse for å klarlegge årsakene, og Klima- og miljødepartementet bør i samråd med andre berørte myndigheiter utarbeide en tiltaksplan.

Arbeidet med eit nytt prosjekt med «Avbøtande tiltak for villrein i Setesdal- Ryfylke» vil bli samordna med arbeidet etter kvalitetsnorm for villrein.

Alt i alt er kunnskapsgrunnlaget til stades for kunne gjennomføre avbøtande tiltak i villreinområde. Samstundes blir kunnskapen stadig betre. Forskingsprosjektet RenRein vil kunne gi viktig ny kunnskap om relevante avbøtande og kompensierende tiltak. Dette gjennom ein metodikk som blant annet ser på områder sin habitatverdi, simulerer villreinens moglegheit for å trekke mellom ulike funksjonsområder, og estimerer effekten av avbøtande tiltak. Sluttrapporten er venta i 2021.

I tillegg til arbeidet nemnt over er det iverksett nymerking med GPS-sendarar på villreinbukker som del av hastetiltaka mot skrantesjuka. Dette vil også kunne gi ny kunnskap.

Villreinfond

Som nemnt over har me eit godt kunnskapsgrunnlag og det blir arbeid med tiltaksplanar. Det er store og små tiltak som er føreslått. Det er naturleg at mange av desse blir gjennomført som frivillige tiltak (av «problemeigar»), eller alternativt som pålegg etter standard naturforvaltningsvilkår.

I Setesdal Ryfylke villreinområde er det likevel ikkje slik at det alltid er lett å vise til kven som «eig» problema. Som omtalt overfor er den menneskelege påverknaden i villreinområde svært kompleks. Påverknad frå vasskrafta er ein sentral del av dette bilde.

Sekretariatet meiner derfor at det må etablerast eit felles villreinfond for Setesdal-Ryfylke. Kvar konsesjonseigar må påleggast å bidra til fondet etter kvart som dei nye reviderte konsesjonane blir vedteke. Som nemnt over er det 5 vilkårsrevisjonar i prosess.

Dette har nyleg aktualisert seg gjennomført i dei reviderte konsesjonane for både Aurareguleringa og Hemsilreguleringa som blei vedteke i statsråd 23.06.2021. Olje- og energidepartementet har i kgl.res. gitt følgende vurdering (Aurareguleringene)⁴:
«Når det gjelder behov for kunnskap om øvrige tiltak er det slik departementet ser det betydelig usikkerhet om hvilke tiltak har best effekt, og hva de ulike tiltakene vil koste. Usikkerhet bør ikke medføre at forvaltningen unngår å treffe tiltak av hensyn til arter og naturtuper, jf. naturmangfoldloven.

Etter vassdragsreguleringsloven § 17 kan det settes vilkår om at konsesjonæren yter tilskudd til et fond som skal fremme blant annet fisk, vilt og friluftsliv i kommunen eller andre særskilte formål. Tilskuddet kan enten skje ved betaling av et passende engangsbeløp eller ved årlige utbetalinger. Departementet mener at det i denne saken er nødvendig at det opprettes et villreinfond som kan brukes til å finansiere nødvendige utredninger og gjennomføring av prioriterte avbøtende tiltak i hele villreinområdet. Departementet foreslår at regulanten betaler et engangsbeløp for å ivareta villreinbestanden i området. Regulanten pålegges derfor å bidra med 10 mill. kroner. Fondet skal innrettes slik at også andre aktører som finansierer tiltak av hensyn til villrein kan bidra inn til samme fond, f.eks. midler som tildeles fra Miljødirektoratet o.l. I villreinområder der det finnes flere konsesjoner vil andre regulanter som påvirker samme bestand forventes å i fremtiden bidra til et felles fond for hele villreinområdet, etter hvert som konsesjonene kommer opp til vilkårsrevisjon. Fondet skal forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, de aktuelle statsforvalterembetene, regulanten, evt. andre bidragsyttere og de berørte kommunene. Det forutsettes at tiltakene som iverksettes skal komme den berørte villreinbestanden til gode. Tiltakene som iverksettes må ses i sammenheng med andre prosjekt på villrein i Norge.

Ved å avsette midler til et fond vil kostnadene for konsesjonæren bli forusigbare. Departementet mener at det ikke vil være rimelig å i tillegg åpne for utstrakt bruk av standardvilkårene for å pålegge kostbare undersøkelser og tiltak av hensyn til villrein. Dersom det skal pålegges fysiske tiltak av hensyn til villrein i medhold av standardvilkårene bør NVE forelegges forslaget.»

Sekretariatet meiner OED sin vurdering er overførbar til Setesdal Ryfylke. Ei føresetnad for å etablere eit villreinfond må likevel vere at innbetalinga må vere stort nok til at det gis ein realistisk moglegheit for å gjennomføre aktuelle prosjekt og tiltak. For å kunne gjennomføre robuste tiltak for villreinen i Setesdal Ryfylke vil dette kunne koste fleire 10-talls millionar kroner. Jamfør dei betydelege konsekvensane Ulla-Førre har hatt for villreinen, bør bidraget frå konsesjonæren speile dette.

Eit tiltak som er føreslått i siste NINA rapport er ei jaktfri sone i området kring Steinsbuskaret. Dagens reguleringsbestemmelsar, kapittel 9 punkt VII, omhandlar kostnad dersom ein ser det naudsynt å stoppe villreinjakt: «...skal utgiftene som måtte oppstå ved at disse områder vernes mot villreinjakt bekostes av reguleringsanleggets eier». Sekretariatet meiner desse bestemmingane må bli blir vidareført.

⁴ <https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/206ea831-f370-416b-b5a4-1502e53fa913/201500615/3424160>

Forslag til vedtak

Setesdal Ryfylke er truleg det villreinområdet i landet som er mest prega av vasskraftutbyggingar. Ulla-Førre er ein sentral del av dette bilde. Her er problem knyt til brotne trekkvegar, beiteareal som er neddemt, forstyrringar frå infrastruktur, og sekundæreffektar knyt til hyttebygging, fritidsbruk og stiar med utgangspunkt i anleggsvegar.

Endringane i villreinen sin bruk av området er tydelege. Det er openbart at endringane i arealbruken er eit resultat av summen av menneskelege inngrep og aktivitet. «Villreinkartet» er teikna om.

Når det gjeld arealforvaltninga har ein betydelege utfordringar med å skjerme allereie marginale trekkpassasjar mot ytterlegare menneskeleg ferdsel. Framtidige tiltak handlar om å legge forholda til rette for ei robust utvikling som kan handtere endringar i ferdsel og bruk.

Jamfør kunnskapsgrunnlaget er det foreslått store og små tiltak for å betre tilstanden for villreinen i åra framover. Det er naturleg at mange av desse blir gjennomført som frivillige tiltak, eller alternativt som pålegg etter standard naturforvaltningsvilkår.

I Setesdal Ryfylke villreinområde er det likevel ikkje slik at det alltid er lett å vise til kven som «eig» problema. Den menneskelege påverknaden i villreinområde svært kompleks. Påverknad frå vasskrafta er ein sentral del av dette bilde. Ein nøkkel for å kunne iverksette gode tiltak er å sjå villreinområdet som heilheit, og ikkje for den enkelte vilkårsrevisjon isolert. Ein må sjå på samla belastning og moglege tiltak på bakgrunn av faglege anbefalingar.

Villreinnemnda foreslår at det blir sett vilkår om at det skal avsettast midlar i eit villreinfond. Dette bør skje etter same prinsipp som OED nytta i vilkårsrevisjon for Aurareguleringa og Hemsilreguleringa. Innbetalinga må vere stor nok til at det gis ein realistisk moglegheit for å gjennomføre aktuelle prosjekt og tiltak. Robuste tiltak for villreinen i Setesdal Ryfylke vil kunne koste fleire 10-talls millionar kroner. Jamfør dei betydelege konsekvensane Ulla-Førre har hatt for villreinen, bør bidraget frå konsesjonæren speile dette.

I dagens reguleringsbestemmingar er det vilkår som omhandlar kostnad ved eit eventuelt vern mot villreinjakt. Vilkåret må vidareførast for området kring Steinsbuskaret.

Behandling

Det blei vist til at det i dag er dårleg avkastning på fond og at årlege tilskott kan vere ei alternativ ordning. Det blei fremma forslag om å endre nest siste avsnitt slik:

Villreinnemnda foreslår at det blir sett vilkår om at det skal avsettast midlar i eit villreinfond eller som årleg tilskott. Nemnda vil vise til prinsippa som OED nytta i vilkårsrevisjon for Aurareguleringa og Hemsilreguleringa. Innbetalinga må vere stor nok til at det gis ein realistisk moglegheit for å gjennomføre aktuelle prosjekt og tiltak. Robuste tiltak for villreinen i Setesdal Ryfylke vil kunne koste fleire 10-talls millionar kroner. Jamfør dei

betydelege konsekvensane Ulla-Førre har hatt for villreinen, bør bidraget frå konsesjonæren speile dette.

Røysting

Samrøystes i samsvar med forslag til vedtak med foreslått endring

Vedtak

Setesdal Ryfylke er truleg det villreinområdet i landet som er mest prega av vasskraftutbyggingar. Ulla-Førre er ein sentral del av dette bilde. Her er problem knyt til brotne trekkvegar, beiteareal som er neddemt, forstyrningar frå infrastruktur, og sekundæreffektar knyt til hyttebygging, fritidsbruk og stiar med utgangspunkt i anleggsvegar.

Endringane i villreinen sin bruk av området er tydelege. Det er openbart at endringane i arealbruken er eit resultat av summen av menneskelege inngrep og aktivitet. «Villreinkartet» er teikna om.

Når det gjeld arealforvaltninga har ein betydelege utfordringar med å skjerme allereie marginale trekkpassasjar mot ytterlegare menneskeleg ferdsel. Framtidige tiltak handlar om å legge forholda til rette for ei robust utvikling som kan handtere endringar i ferdsel og bruk.

Jamfør kunnskapsgrunnlaget er det foreslått store og små tiltak for å betre tilstanden for villreinen i åra framover. Det er naturleg at mange av desse blir gjennomført som frivillige tiltak, eller alternativt som pålegg etter standard naturforvaltningsvilkår.

I Setesdal Ryfylke villreinområde er det likevel ikkje slik at det alltid er lett å vise til kven som «eig» problema. Den menneskelege påverknaden i villreinområde svært kompleks. Påverknad frå vasskrafta er ein sentral del av dette bilde. Ein nøkkel for å kunne iverksette gode tiltak er å sjå villreinområdet som heilheit, og ikkje for den enkelte vilkårsrevisjon isolert. Ein må sjå på samla belastning og moglege tiltak på bakgrunn av faglege anbefalingar.

Villreinemnda foreslår at det blir sett vilkår om at det skal avsettast midlar i eit villreinfond eller som årleg tilskott. Nemnda vil vise til prinsippa som OED nytta i vilkårsrevisjon for Aurareguleringa og Hemsilreguleringa. Innbetalinga må vere stor nok til at det gis ein realistisk moglegheit for å gjennomføre aktuelle prosjekt og tiltak. Robuste tiltak for villreinen i Setesdal Ryfylke vil kunne koste fleire 10-talls millionar kroner. Jamfør dei betydelege konsekvensane Ulla-Førre har hatt for villreinen, bør bidraget frå konsesjonæren speile dette.

I dagens reguleringsbestemmingar er det vilkår som omhandlar kostnad ved eit eventuelt vern mot villreinjakt. Vilkåret må vidareførast for området kring Steinsbuskaret.